

Hľadáme staré a krajové odrody

I keď väčšina starých, krajových a miestnych odrôd zanikla, stále je možné ešte tu a tam objaviť ich pozostatky, či už ide o niektoré zeleniny, byliny alebo ovocie.

Preto Vás prosíme o podanie informácií a zaslanie vzorky semien, pokiaľ sami pestujete nejakú odrodu, ktorá je stará, krajová alebo miestna, alebo ju za takú považujete. Teda napríklad takú, ktorú mali na záhradke Vaši rodičia alebo dokonca už babička, pestuje si ju nejaká tetuška v dedine, prípadne viete o niekom v okolí, kto ju udržiava.

Dôležité je takúto odrodu priblížiť uvedením jej vlastností, informácií o nej a to najmä:

1. ako a k čomu sa používa, osvedčený recept, na čo je dobrá (napr. biely mak do vynikajúcich buchiet)

2. aké sú jej typické vlastnosti a znaky (napr. paradajka dobre odoláva chorobám)

3. zvláštnosti pri pestovaní (napr. hrach potrebuje veľmi skorý výsev)

4. akým spôsobom sa k Vám dostala, resp. i akým menom ju nazývate, ako dlho ju asi máte (napr. pestovala ju už moja babička, ktorá si ju priniesla z Ukrajiny, či Maďarska).

Uvedením týchto informácií (alebo aspoň niektorých, ak všetky neviete) pomôžete priblížiť odrodu nielen nám, ale aj ďalším prípadným záujemcom.

Na popis možno využiť aj „dotazník odrody“, ktorý nájdete v prílohe tohto letáku, alebo ho môžete nájsť na internetovej stránke www.alter-nativa.sk.

Hľadáme informácie a literatúru

Pre získanie informácií o starých rastlinách a odrodách kultúrnych rastlín tiež hľadáme staršie a staré knihy a literatúru s tematikou botaniky a poľnohospodárskej botaniky, zelinkárstva, pomológie, pestovania ovocia, záhradkárstva a semenárstva, ale aj etnografie a vlastivedy, spomienky pamätníkov zachytávajúce tradičné využitie rastlín ako potraviny či suroviny pre remeselné spracovanie a iné.

Uvítame zapožičanie kníh alebo ich od Vás po dohode odkúpime.

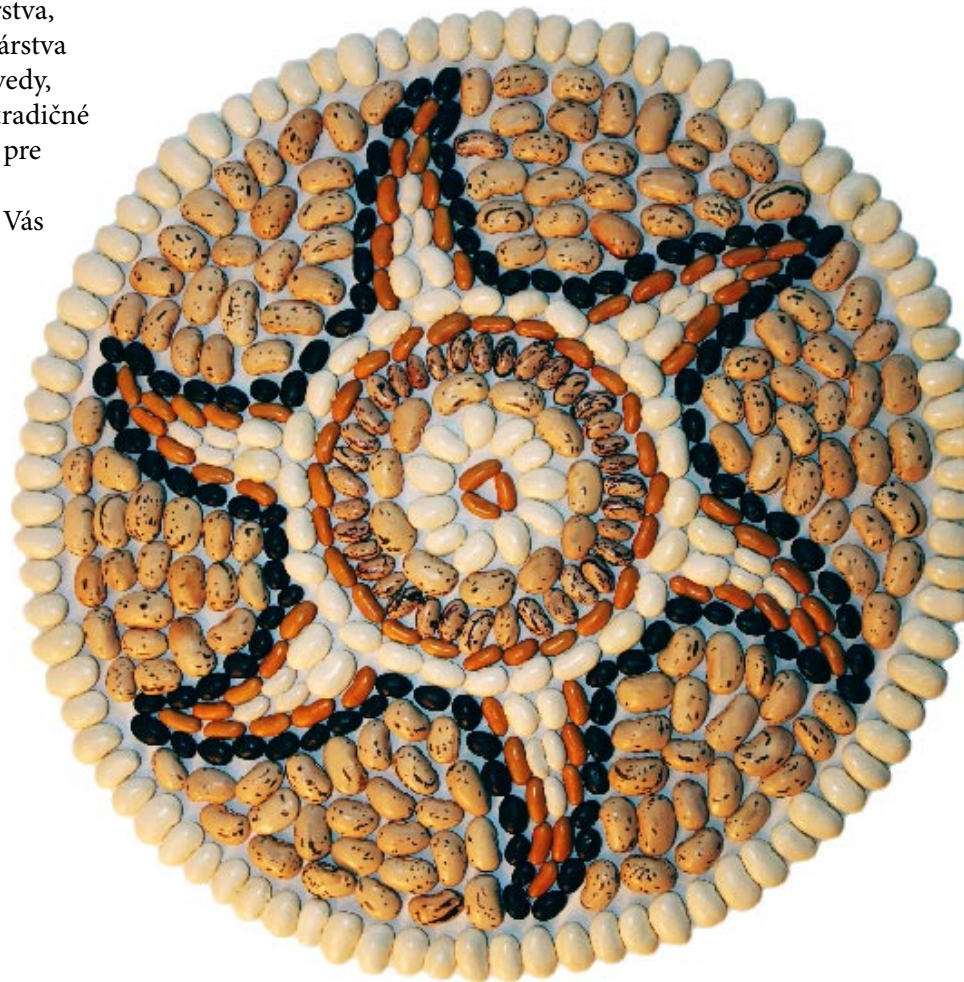
Pre viac informácií:

Alter Nativa o.z., Brdárka 11
049 34 Brdárka, pošta Markuška
Tel/fax: 058 7931 056; Mob/SMS: 0910 170 790
e-mail: alternativa@alter-nativa.sk
www.alter-nativa.sk

Tento materiál vznikol aj vďaka projektu „Miestne, krajové a staré odrody v kontexte potravinovej bezpečnosti“, ktorý je spolufinancovaný z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho spoločenstva, Nórskeho finančného mechanizmu a štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

NAŠA INAKOSŤ NÁS OBOHACUJE

V inakosti je krása.

*Zachovajte miestne, krajové a staré odrody rastlín,
živé svedectvo z odkazu našich predkov.*

*Zachráňte miestne, krajové a staré odrody, akonáhle
budú preč, sú preč navždy.*

Väčšie je lepšie..?

Už od počiatkov poľnohospodárstva človek vyberal medzi plodinami tie väčšie, ziskovejšie, vitálnejšie a následne využíval ich potomstvo. Staršie odrody ustupovali novým, výkonnejším. Napriek tomu sa niektoré odrody osvedčili a pestovali desiatky rokov. Tieto odrody sú väčšinou veľmi dobre adaptované, odolné voči chorobám a škodcom. Sú schopné lepšie kompenzovať nepriaznivé podmienky prostredia a majú stabilnejšie výnosy. Ako nositelia unikátnych génov sú významným zdrojom pre šľachtenie nových odrôd. Pozabudnuté, výkonnejšími plodinami nahradené, sú tiež v predošlých dobách významné plodiny, napríklad topinambury, bôb, pohánka, proso, jarabina či arónia. V súčasnej dobe dochádza k obnoveniu záujmu o tieto druhy najmä v oblasti zdravej výživy.

Moderné odrody

Moderné odrody, najmä hybridné, sú ziskovejšie a poskytujú tiež vyrovnanejšie úrody. Niektoré boli vyšľachtené na odolnosť voči určitým chorobám a škodcom a sú u nich podporené vlastnosti, napr. odolnosť k vybiehaniu u listovej zeleniny. Moderné odrody bývajú však často veľmi citlivé na

dodržanie optimálnych podmienok. Ak ich nemajú, podstatne znižujú výnos či dokonca hynú. Keďže sú tu „nováčikovia“ a nie sú „navyknuté“ na vplyvy prostredia, svoju úlohu v ich raste hrá aj faktor nepredvídateľnej reakcie na extrémne sucho alebo mráz, alebo možné citlivosti na bežné choroby a škodcov.

Prečo sa vracat' ku krajoým a starým odrodám?

Krajoé i staré odrody sú naším kultúrnym dedičstvom a predstavujú pestrosť a rôznorodosť, ktoré tak často miznú z nášho stále viac uniformného sveta. Je potrebné sa snažiť o ich ochranu, rovnako ako sa to deje pri hradoch a zámkoch, vzácných knihách či umeleckých dielach.

Mnohé z týchto odrôd sú veľmi dobre prispôsobené miestnym podmienkam a keďže sú odolné a nenáročné na pestovateľské podmienky, lepšie odolávajú škodcom, chorobám a mrazu. V praxi to znamená aj to, že prispôsobenie miestnym podmienkam vytvára predpoklady na minimalizáciu používania chemických nástrojov na ochranu či výživu.

Vynikajú spektrom svojich chutí, vlastností alebo využitia, sú teda miestnou jedinečnosťou. S miznutím starých sort ovocia či zeleniny tak prichádzame nielen o tieto odrody, ale často aj o krajoé výrobky, špeciality a jedlá, ktoré sú na ne viazané. Dopady vymiznutia krajoých odrôd majú teda často i sociálny charakter.

Stromy vo forme tradičných kmenných tvarov plnia estetickú a krajinársku funkciu.

Môžu slúžiť ako zdroj cenných vlastností pre šľachtenie nových odrôd.

Mnohé odrody majú využitie v extenzívnom a ekologickom poľnohospodárstve.

Mnohé pôvodné odrody ovocných stromov môžu slúžiť v škôlkarstve ako kmeňotvorné odrody alebo zdroj semien pre podpníky.

Pestovanie semien

Zachovanie starých a krajoých odrôd je neodmysliteľne späté s pestovaním rastlín tiež pre semená. Už od nepamäti ľudia zachovávali semená rastlín, ktoré sa dobre pestovali a dobre chutili. Tieto znalosti kedysi rozvíjali sedliaci, farmári a záhradníci a odovzdávali si z pokolenia na pokolenie. Aj keď pestovanie kultúrnych rastlín pre semená nie je náročné, je potrebné dodržať isté zásady, ktoré zaručia spoľahlivé uchovanie želanej odrody. Tieto zásady môžete nájsť v príslušnej literatúre, na našej internetovej stránke (www.alter-nativa.sk), alebo Vám poradíme, ak sa s nami skontaktujete.

